

A mesterdetektív fáradtsága*

Bornemissza hirtelen elfáradt. Rájött, hogy semmit nem ért.

Jobban tenné, ha most pihenni hagyná magát? Jobban.

Föl is adta.

Levetette a gypjúköntöst, előkereste gumisaruját, és bement a fürdőszobába, hogy mielőtt ágyba bújna, lezuhanyozzon.

Szemüvegéről azonban megfeledkezett.

Sőt, mielőtt pizsamakabátját kigombolta, öntudatlanul leült a kád szélére, és eltűnődve nézte a csillogó csempéket.

Úgy érezte, soha többé nem lesz egyetlen értelmes ötlete sem.

Ismerte ezt az állapotot, amely élete során újra meg újra visszatért, hogy hosszabb-rövidebb ideig fogva tartsa, s nem csupán fiatal nyomozóként, de férfikorában, még a világhír küszöbén is kiszolgáltassa szerényebb tehetségű kollégái elnéző vagy fölényes mosolyának. Mert ilyenkor annyit sem konyított a mesterségéhez, mint ők.

Olyan csúnyán persze sosem üttek belőle gúnyt, mint Galabics Pongi és cimborái a losonci internátusban. Igaz, akkor csak egy tizenegy éves félárva kisfiú volt, s már közeledett a nap, amikor teljesen elárvult. Egy téli vasárnap nagyapja meglátogatta az intézetben, hogy fölkészítse az édesanyja elvesztésére, aki két éve egy tátrai tüdőszanatóriumban feküdt. Bornemissza a látogatás után csak napközben tudott uralkodni magán: álmában olyan hangosan sirt, hogy harmadnap este a prefektus valami nyugtató vagy altató tablettát adott neki. Hajnalban aztán, amikor a nagy hálóterem még sötét volt, arra ébredt, hogy Rostás Elekke bebújt mellé az ágyba, és gyöngéden rázza a vállát: „Gerzson – suttogetta –, a Pongiék éjjel befestették az orrod. Ébresztőkor az egész terem rajtad röhög majd...” Bornemisszának egy csöpp lelkierije sem volt verekedni; csendben kisuillant a mosdóba, és üggyel-bajjal lemosta a cinóberpiros anilinfestéket. Nehezen jött le, itt-ott csak a bőrével együttlé, de néhány csap mellett szerencsére ott függött egy-egy darab madzagra kötött habkő is, amellyel a fiúk a tintafoltokat szokták ledörzsölni az ujjukról. Az ügy ezzel véget is érhetett volna. Délelőtt, a tornaóra egyik lyukas percében azonban a klottgatyára vetkőzött Pongi, aki sötétbarna, dús üstökével és naptányérszerű hasával úgy hatott, mint egy kicsinyített maffiafőnök, odament Bornemisszához, és olyan hitelesnek tetsző részvétellel érdeklődött tőle a mamája egészségéről, hogy áldozata már-már azt hitte: Elekke, az osztály legbutább tanulója megint bakot lőtt, amikor Pongit tette meg vétkesnek. De Galabics sem volt igazán okos, mert csak félig fordult el megcsúfolt osztálytársától, s máris rákacsintott az egyik cinkosára, hogy na, ugye megmondta: Gerzson még át is lesz verve! És Bornemissza ekkor gondolt rá először életében, hogy a gonoszság mennyi agyafúrtsággal párosulhat, ha pedig így van, egy felnőtt bűnözőt szinte lehetlenség lefűlelni. Am hol voltak még a felnőttek! Egyelőre Galabicsal állt szemben, aki a tizenkettedik évét sem töltötte be, de jelleme már nem sokkal volt egyenesebb egy violinkulcsnál. Ezt igazolta, hogy Pongiék a következő éjszakán megismételték a tréfát, s ő újra csak Rostás Elekkének köszönhette, hogy még ébresztő előtt sikerült tiszta orral visszalopódnia a hálóterembe. Igaz, ezen a hajnalon már timsót is kellett használnia, mert az újabb viszontagságtól megviselt orrán számos vérző sebecske ke-

* Részlet az író *Kutya az országu-ton* című készülő regényéből

letkezett. És milyen hideg tud lenni egy darabka timsó egy téli reggel egy internátus jéghideg mosdójában annak, aki tudja, hogy az anyja egy távoli tudószanatóriumban haldoklik! Hidegebb és fájóbb a habkőnél is, amellyel a piros anilinfestéket ledörzsölte. Ráadásul Pongiek ezúttal tust használtak, úgyhogy mikor a hajnali derengésben a mosdótól fölötti tükörbe belenézett, úgy festett, mintha nem is lett volna orra, mintha a tükörből egy halálfej nézett volna rá vissza, egy halálfej, amelytől akárki megrémülhet.

Lehet, hogy most is . . . ?

És ugyanabban a szellemi bénultságban, amellyel a tehetetlenül elviselt kín, az édesanyja elvesztésének tudata azokban a napokban örökre megjelölte, Bornemissza gyanakodva belenézett a fürdőszoba szikrázóan fényes tükörbe, s mint kisleányként az internátus homályos hajnali mosdójában, tüzetesen szemügyre vette az arcát.

Öreg és tanácstalan volt, de semmi ijesztőt nem látott rajta.

Még csak olyan roppant görögdinnye ábrázattá sem vált, mint Galabicsé, akinek gutaütésre megért fizimiskáját egy osztrák–magyar tévéshow adásakor látta viszont a képernyőn, a belgrádi Hilton hotelben. E műsorban az alkoholtól vérekes szemű Pongi egy süllyedő hajóroncs derűjével közölte, hogy fiatalon főleg a halálról írt novellákat meg eszékelt, de ma már annyira optimista, hogy nemrég egy yicclap szerkesztőjévé nevezték ki. Bornemissza félszívvvel örült ugyan, hogy régi kínzója legalább nem a Föti Gyermekváros, csak egy élces hetilap élére került, a hír mégis úgy érintette, akár a timsó: neki a humorista Pongi zsengeiből is elege volt.

Rostás Elekkén Bornemissza legrosszabb napjaiban is megpróbált segíteni, de hasztalanul. Se a deklinációk, se az egyenletek titkait nem tudta vele megosztani. Egyedül seprési tudományát sikerült neki átadnia, azt a tudást, amit még a családi kertet gondozó nagyapjától lesett el, mielőtt házukat elvitte volna a betegség, és bérlakásba nem kellett költözniük. Elekke az iskolaudvar sepregetésével szerzett is néhány jó pontot, Bornemisszától viszont lassanként elhidegült, mert leghőbb vágyát a tankönyvben is látható nevet viselő osztálytársa se teljesítette, mégpedig szerinte irigységből: sose szólította Lexinek, holott Elekke épp azt óhajtotta, hogy nevében az oly ritka x betű szerepeljen. Bornemissza azonban gyanította, hogy ez az x vágy olyasmis lehet, amit nagyszülei a megvetően kiejtett sznob szóval jelölnének, tehát nem volt hajlandó pártfogolni. Aztán eljött a tanévet lezáró hittanvizsga, melyen az elnöklő főesperes megkérdezte Elekkét, hogy szerinte mekkora a mennyország kulcsa, majd várta, hogy a tréfás kérdéstől feloldódva a butaságáról hírhedt fiú kirügyező elmével kacagni kezd. De Elekke rövid töprengés után fölemelte a karját, és bal tenyerét fokozatosan közelítve a jobbhoz, lassan megállapodott a harminc-harmincöt centiméternél. Végzete ezzel betelt. Ősszel másik gimnáziumba iratták be, majd ismét másikkba. Onnan borbélyinasnak adták, hogy egy fülcimpa megcsonkítása után az asztalos mesterséggel valljon kudarcot, saját ujjbegyét gyalulva le. Ez volt az utolsó hír, amely Bornemisszához eljutott róla, mielőtt évtizedekre emlékké halványodott. Sose találta meg saját mennyországának kulcsát? Bornemissza mindaddig ezt hitte, amíg öszülő fejjel, a párizsi Latin Negyed egyik terecskéjén, a Contrescarpe-i Cafe L'Irlandais teraszán ülve meg nem látta hajdani osztálytársát, aki sötétszürke ünneplő öltönyében úgy hatott a csupa szín járókelők közt, mint egy régi filmhíradókép: egy szovjet diplomata a húszas évekből. Nagylelkű akart lenni, hát fölállt és így szólt: „Szervusz, Lexi! Megismersz? Hála Istennek. Hát gyere, ülj le hozzám egy percre. Vagy sietsz?” „Igen . . . az Élysée palotába” – mondta kissé tartózkodóan Rostás. „Hová?” – kapta föl a fejét meglepve Bornemissza, majd azonnal el is pirult, mert rájött, hogy milyen nap van, s hogy a sietség oka eszerint talán maga az elnök, Valéry Giscard d'Estaing, aki ezen a napon évről évre a legegyszerűbb köztisztasági dolgozók körében szokta elkölteni ebédjét az Élysée palotában. „Hát akkor Isten veled,

nem szeretném, hogy elkéss...” „Szervusz” – bólintott Rostás, és nyugodt léptekkel távolodott a lejtős és szűk rue Lacépède keskeny járdáján, míg nem eltűnt. Futó és mégis fölzaklató találkozás volt, mert Bornemissza nem tudta eldönteni, hogy hajdani őrangyala valóban olyan Szent Ferenc-i egyszerűséggel adta-e meg magát a sorsnak, mint első, meghatott pillanatában hitte, vagy annyira sznob lett, hogy sok havi utcaseprést is felvállalt ezért az egyetlen napért, helyesebben az így elnyert elnöki meghívásért. Esetleg az illetékes szakszervezetben akadt egy pártfogója, aki az irodista Elekkét erre a napra fizikai munkássá tudta átminősíttetni? Netán ő maga a szakszervezeti titkár?

Minderre se az Irlandais kávézó teraszán, se később nem tudott válaszolni, s a kérdések talán azért éledtek benne újjá épp most, mert volt osztálytársán ugyanúgy nem látott át, mint jelenlegi szomszédján, akit hol a Vatikán futárának, hol gyilkosságra készülő álpapnak vélt.

Am kevéssel a párizsi után Bornemissza egy másfajta találkozást is átélt, amely mindmáig segített neki abban, hogy a rá-rátörő szellemi benuultságot bizakodással viselje el.

Belgrádból jövet kivételesen Magyarországon keresztül utazott Bécsbe, hogy a kerülő árán életében legalább egyszer lássa a Balatont, amelyet csak fényképről ismert. Most is csak télen és éjszaka látta, amellettközben, pár száz méternyire a tóparttól az Interpol hatalmas Mercedese elakadt vele a hófúvásban. Szerencsére a kocsiba már a határon beszállt egy magyar rendőrtiszt, akinek jóvoltából a kényeszerű várakozás óráját abban a közeli kastélyban tölthette el, amelynek kapuja mellett a főfelügyelő számára kissé meglepő szó állt a névtáblán: *Alkotóház*.

Mialatt kísérője az éjszakai portás társaságában a segélykérő telefonhívással próbálkozott a recepción, Bornemissza kíváncsian elindult a kemencemeleg kastély beláthatatlan messzeségbe elnyúló folyosóján, ahol a tölgygubacs levél barnára pácolt, kovacsoltvas pántos régi szobaajtókat csakhamar felváltották a fehérre pingált, de szép rézkilincset viselő újabbak. Hajnali negyed kettő volt és Bornemissza erősen bízott benne, hogy már mindenki alszik. E reményben ereszkedett le a nyikorgó falépcsőn a kastély park felőli, földszintinek mondható folyosójára, majd nyitott be a bálteremnek is beillő óriás társalgóba, melynek mélyéről hirtelen meghallotta a halk sirályrikoltáshoz hasonló hangot:

„Neked se megy?”

Noha a kérdező korabeli, ötven körüli férfinak látszott, s természetem volt alacsonyabb vagy feltűnően vézna az átlagnál, azaz önála sem, Bornemisszának mégis úgy rémlett, mintha e látszat mögött egy bronzba öntésre szánt fejfelé sújtott, s roppant terhétől épp tanácstalanná vált kislány ült volna tökéletes elvesztségben a bő klubfotel mélyén.

A főfelügyelő hanyagul rántott egyet fekete pulóverjén, majd kordnadrágja zsebébe dugta a kezét, és könnyedén vállalt vont.

„Nekem se. No és?”

Azzal elszántan leült a férfival szemközti klubfotelbe.

„Na igen. Ma. De én, kérlek, abszolút csalónak érzem itt magam. Ma és holnap, és ha maradnék, akkor kétezerig. De este becsomagoltam és a reggeli vonattal elutazom. Holtbiztos, hogy soha többé nem tudok leírni egyetlen tőrhetős sort se!”

Kifakadása annyira szívből jött, hogy Bornemissza kis híján megkérdezte: „És eddig tudtál?” De időben megsajnálta és vigasztalóan legyintett rá:

„Velem is előfordult. Aztán... hogyan is mondjam? Otthon mindig volt macskánk. És néha, amikor hátra se néztem, egyszer csak megéreztem: egy-két pillanat és a válamra ugrik. Persze, ez még gyerekkoromból való emlék. De valahogy ma is így van.

Ülök és várok, és nem tudom, hol a macska, aztán hupp, máris a vállamon ül és eldorombolja, amire vártam . . .

A férfi hirtelen felélénkült, s izgatottan előredőlve, orra elé emelt mutatójával tiltakozott:

„Hohó! Ez, kérlek, már egy kései fázis! A dolog úgy kezdődik, hogy itt – és ujjával a koponyájára bökött –, szóval itt, majdnem a fejbúbodon, megérzel egy tenyérnyi meleg foltot. Mintha valahonnan odatűzne a napfény, és fokról fokra érezhetőbben sütné. Bizony!”

„Igazad van” – bólintott a főfelügyelő elcsodálkozva, de óvakodott mélyebben belemenni az elemzésbe. Ehelyett a férfi ölében fekvő könyv odivatú címlapját nézte, majd végképp lefegyverezve, rámutatott: „Ha jól látom . . . ugye, Verne? És eredeti . . .”

„Igen, ez épp francia példány. De nem számít – a férfi nagyvonalúan legyintett –: ha nem tudsz, ezt ugyanúgy megérted, mintha tudnál. Csak figyelj!”

És füle mellé emelt mutatójával, igézve és megigézetten olvasni kezdte:

„Le 26 juillet 1864, par une forte brise du nord-est, un magnifique yacht évoluaait á tout vapeur sur les flots du Canal du Nord.”

E pillanatban a főfelügyelő meglátta kísérijét, a civil ruhás rendőr századost, aki végre rábukkant és a kűszöbről bóliñtott neki, hogy indulhatnak. Zavartan fölállt, tétovázott, aztán hirtelen ötlettel megkérdezte:

„Te hányasban laksz?”

„A tizennyolcasban.”

„Majd megkereslek!”

Már az ajtóhoz ért, mikor a férfi utána szólt:

„Tudod, mit tudtam? Teniszezni!”

S ahogy visszanezett rá, arcán olyan büszkeség fénylett, amit Bornemissza a diletáns művész tragikus önvigaszának vélt.

De távozóban, a recepció melletti hirdetőtáblán mégis megnézte a beutaltak listáját, ahol a 18-as szám mellett ott állt a férfi neve, amely a világon semmit sem mondott neki.

Idén nyáron, a *Times* nekrológ rovata élén annál többet.

Mert évekkkel a találkozásuk után egy öreg, s már csak igen ritkán szereplő nagy francia színésznő miatt meghallgatta a párizsi rádió egyik adását, egy három hangra írt költői oratóriumot, amelynek végén fűlét váratlanul megűtötte a semmitmondónak hitt név, a mű szerzőjének neve, majd a világszerte ismert fordítóé, aki akadémikus, tehát „halhatatlan”, a Nemzetközi Pen Club elnöke, s ki tudja, mi minden volt még. Bornemissza kikapcsolta rádiókészűlékét, s még szégyenkezve, de tudta, hogy a balatoni kastélyban eltűtött órat sorsa nagyelkű ajándékának tekintheti.

Ettől kezdve a szellemi szegénység állapotában gyakran eszébe jutott a férfitől halott Verne-mondat, és többnyire úgy hatott rá, mint egy zenei feloldójel, amely után a sor előjegyzése érvénytelenné vált:

„1864. július 26-án erős szél segítségével egy előkelő jacht haladt teljes gözzel az Északi-csatorna hullámain.”